

E-ISSN 2014-0843
D.L.: B-6438-2012

opini3n

579

MAIG
2019

A LA RECERCA D'UN 'DEMOS' METROPOLITÀ

Eva García Chueca, coordinadora científica del programa Ciutats Globals, CIDOB

*Aquest article s'ha publicat prèviament a la revista *Barcelona Metropolis*

En l'actualitat, la urbanització s'expressa a escala metropolitana a través de trames urbanes on s'apleguen milions d'habitants. Així doncs, no és estrany que cada vegada més experts i estudiosos urbans posin l'èmfasi en la necessitat de situar la qüestió metropolitana en el centre del debat polític. Els termes que articulen aquest debat són, ben sovint, els de la *governança metropolitana*. Possiblement es tracta d'una condició necessària, però en cap cas resulta suficient: convé ressituar la mirada en la dimensió política i plantejar-nos el repte de potenciar la democràcia també en l'àmbit metropolità. I fer-ho tant dins com fora de les metròpolis, és a dir, en l'escena global.

Ara fa deu anys, José Antonio Estévez Araújo **va publicar un article** amb l'eloqüent títol de "Que no te den gobernanza por democracia", en què es comentava que, des de mitjan anys noranta fins a l'actualitat, el terme governança ha esdevingut globalment omnipresent tant en debats polítics com en l'àmbit de les ciències socials. I sovint com a sinònim de democràcia. La governança, diu l'autor, és en realitat una fórmula de govern relacional que comparteix arrels històriques amb els processos de desregulació i privatització que es van originar a mitjan anys vuitanta i que ha legitimat l'entrada de grups d'interès en els espais de decisió de la política institucional.

Per fomentar la governança, es va adduir com a argument la participació de la societat civil, però és evident que la seva capacitat d'influència política és molt més reduïda que la dels grups d'interès. Les relacions de poder a la societat (i els silencis socials i polítics que propicien) no només es reproduïxen en el marc de la governança, sinó que es reforcen com a conseqüència d'haver legitimat la incorporació dels grups d'interès en el processos de decisió política.

Aquests són els perills que cal tenir en compte quan traslladem aquesta fórmula de govern a l'àmbit metropolità. Plantegem el debat sobre la governança metropolitana sense més ni més o sobre la necessitat d'aprofundiment democràtic en el govern de les metròpolis? La pregunta no pretén obtenir una resposta binària, sinó que planteja la necessitat d'adjectivar la governança (de què parlem exactament?) i de desempolsegar la democràcia. La *governança multinivell*, per exemple, aporta una resposta a la necessitat de coordinar més i millor les diferents esferes de nivell que operen en un mateix territori metropolità. Fins i tot la governança multiactor pot esdevenir una eina interessant per dur a terme diàlegs amb la pluralitat d'actors del territori (universitats, sector econòmic, professionals...).

La idoneïtat d'aquestes fórmules per respondre a determinats aspectes del govern metropolità no hauria d'obviar la salut democràtica de les metròpolis. Una manera de reforçar la democràcia metropolitana passa per la configuració d'un sistema de govern metropolità híbrid que combini, d'una banda, estructures de govern supramunicipal dotades de determinades competències polítiques i escollides mitjançant elecció directa, i, d'una altra, fórmules permanents de coordinació intermunicipal entre governs locals d'una mateixa àrea metropolitana. Fórmules que haurien d'assegurar la igualtat política entre els governs municipals del centre de la metròpolis i les seves perifèries.

Avançar cap a aquesta democràcia metropolitana, però, no està exempt de dificultats. No només des del punt de vista del disseny institucional, sinó també pel que fa a la base material de la legitimitat democràtica: és possible un "demos metropolitana" (tal i com el concep Ricard Gomà al seu article "[Dret a la ciutat, municipalisme global i democràcia metropolitana](#)") en l'actual ciutat postmoderna?

El demos metropolitana

A finals dels anys vuitanta, quan la urbanització especulativa va esdevenir el principal mecanisme d'acumulació capitalista, es van assentar les bases d'un model de ciutat difusa, metropolitana i fragmentada: la ciutat postmoderna. El tipus d'urbanització de l'etapa anterior estava territorialment delimitat en extensió. I la forma de ciutat resultant era clarament identificable, delimitada per un marc paisatgístic sense urbanitzar. Actualment, en canvi, la ciutat postmoderna s'ha multiplicat sobre un espai multiescalar, que combina nuclis urbans clàssics amb enormes zones d'urbanització dispersa en les quals resulta cada cop més difícil discernir on comença i on acaba la ciutat. Les trames urbanes metropolitanes sovint s'escampen de manera discontinua, connectades per infraestructures de transport, i conformen un paisatge intermitent entre zones urbanitzades i no urbanitzades.

La discontinuïtat en l'espai es conjuga, paradoxalment, amb una continuïtat en el temps: la ciutat està dissolta, però els seus trossos s'han escampat en un territori molt ampli que crea una sensació de ciutat interminable. En moltes ocasions, aquests pedaços urbans constitueixen entorns residencials de baixa densitat, clonats els uns dels altres, que [configuren seqüències inacabables d'habitatges](#), infraestructures de transport, benzineres i comerços.

La ciutat postmoderna s'expressa a escala metropolitana i és [definida per alguns com](#) a un *no-lloc* perquè es troba constituïda per enclavaments urbans tancats en si mateixos i desproveïts d'espais públics comuns. Així doncs, el fet urbà postmodern configura no-ciutats. Espais urbans on els carrers deixen de ser elements d'interacció per convertir-se en mers suports materials d'ús funcional: l'aparcament, la mobilitat o la separació d'espais.

Mentre les noves formes urbanes es construeixen sense espais públics, els que ja existeixen queden buits de contingut. Els centres urbans, per exemple, van quedant deshabitats dels seus antics residents i es converteixen en parcs temàtics per al consum dels turistes. O esdevenen centres subjectes a un consum massiu, però esporàdic, vinculat a usos merament professionals, comercials, d'oci o de mer trànsit. Aquest *consum* de l'espai urbà en substitució del seu ús quotidià elimina les funcions polítiques, de significació i identificació col·lectiva que tradicionalment s'han dut a terme en els espais públics i en la ciutat en sentit ampli. Aquesta és una de les grans pèrdues que ha suposat el trànsit de la ciutat moderna a la ciutat postmoderna.

En aquest context, la construcció d'un *demòs* a escala metropolitana esdevé una missió difícil que ens obliga a repensar l'actual model urbà i a desplegar polítiques socials, culturals, urbanístiques, econòmiques i d'habitatge que permetin recuperar la ciutat com a espai de relació. I també que permetin dotar de diferents centralitats les metròpolis per tal que l'*urbs* (la ciutat material) es converteixi també en *polis* i *civitas*, és a dir, que esdevingui també un espai de construcció política i social de la ciutadania.

Les agendes globals, una finestra d'oportunitat?

La Nova Agenda Urbana (NAU), adoptada a Quito l'any 2016 en el marc de la cimera mundial Habitat III de Nacions Unides, es fa ressò del debat metropolità i identifica algunes qüestions fonamentals respecte a les quals és necessari garantir un àmbit de gestió política a escala metropolitana: el transport, les infraestructures urbanes, la mobilitat i la relació amb l'entorn periurbà i rural.

Com a full de ruta per als propers anys en matèria urbana, resulta preocupant que en cap moment el text es refereixi a la democràcia o empri alguns dels seus derivats. En canvi, menciona repetidament la governança en relació amb el govern dels territoris. Els governs locals i metropolitans, que van tenir un paper important durant el procés de negociació de la NAU, persegueixen una major veu política, tant dins dels estats com enfront de les organitzacions multilaterals. I addueixen com a argument principal que són l'esfera de govern més propera al ciutadà i, per tant, amb més capacitat de representar les seves necessitats. Utilitzen, per tant, la *democràcia local* com a element central de les seves reivindicacions.

És necessari que aquests reclams no només serveixin per guanyar un espai en l'anomenada "taula global", sinó que també articulin els missatges que els governs territorials i les xarxes que els representen defensen en les agendes globals, especialment les relacionades amb les ciutats. I que ho facin sense crear noves jerarquies entre ciutats (ciutats metropolitanes versus ciutats de perifèria). La recerca d'un *demòs* metropolità també passa per incidir en les agendes globals, tot reivindicant el policentrisme democràtic com a model urbà i la necessitat d'assegurar la igualtat material i política dels diferents territoris de les metròpolis. Tant si són centres com si són perifèries.